

SECTION 1. HISTORY OF UKRAINE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-666-9-1>

THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921 AS THE FIRST ATTEMPT AT MODERN INDEPENDENCE

УКРАЇНЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917–1921 РОКІВ ЯК ПЕРША СПРОБА МОДЕРНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Halaburda I. I.

*Teacher of General Education Subjects
Separate Structural Unit Zhytomyr
Automobile and Highway Professional
College of National
Transport University
Zhytomyr, Ukraine*

Галабурда І. І.

*викладач загальноосвітніх дисциплін
Відокремлений Структурний
Підрозділ Житомирський
автомобільно-дорожній фаховий
коледж Національного
транспортного університету
м. Житомир, Україна*

Осмилення подій 1917–1921 років у сучасній науковій парадигмі дозволяє трактувати цей період не просто як хронологічний відрізок соціальних заворушень, а як фундаментальну віху в процесі тривалої державної генези. Ця епоха стала першою в історії ХХ століття масштабною спробою легітимізації української суб'єктності через створення модерних політичних інститутів та розбудову національної армії. Саме в цей час відбулася трансформація етнографічної маси в політичну націю, яка заявила про своє право на самовизначення в умовах колапсу імперських структур. Варто розуміти, що тогочасні державотворчі процеси заклали ідеологічний фундамент, на якому через десятиліття постала сучасна незалежна Україна.

Дослідження Української революції вимагає аналізу діяльності таких провідних інституцій, як Інститут історії України НАНУ та КНУ імені Тараса Шевченка. Масштабний науковий форум 2017 року об'єднав дослідників із багатьох країн для дискусії про природу та наслідки тогочасних подій. Підтримка заходу Українським інститутом національної пам'яті та Програмою імені П. Яцика підкреслила стратегічну значущість теми для національної ідентичності. Учасники констатували, що сучасне суспільство зберігає стійкий інтерес до цієї складної і багатогранної сторінки минулого [1, с. 209].

Сучасна історіографія розглядає Українську революцію як автономний процес із власними цілями, а не епізод російської смуги. Новітні дослідження подолали радянські ідеологічні нашарування, що тривалий час нівелювали національний зміст боротьби. Академічна спільнота наголошує на необхідності повної деколонізації історичної пам'яті про події 1917–1921 років. Відмова від кліше «громадянська війна» дозволяє трактувати цей період як війну за незалежність проти більшовицької агресії.

Концептуальне бачення революції як «Революції Гідності» початку ХХ століття було запропоноване істориком Марком фон Гагеном, який вказав на співвідношення імперського виміру та української державності. Він наголосив, що український рух, на відміну від російського, мав чітко виражену демократичну спрямованість і прагнення до парламентаризму. Особливістю українського шляху було намагання поєднати соціальні очікування селянства з національними інтересами інтелігенції. Зазначений підхід робить досвід УНР унікальним у контексті східноєвропейських трансформацій того часу [4, с. 128].

Становлення національної державності в період 1917–1921 років відбувалося у декількох ключових вимірах:

1. Формування представницької влади в особі Української Центральної Ради під провідом Михайла Грушевського.
2. Дипломатичне визнання України на міжнародній арені, зокрема через підписання Берестейського мирного договору.
3. Створення регулярних збройних сил та розбудова власної фінансово-адміністративної системи.
4. Проголошення Соборності через Акт Злуки УНР та ЗУНР, що стало найвищою точкою національної консолідації.

Лютнева революція в Петрограді стала лише зовнішнім каталізатором, що вивільнив потужну енергію українського визвольного руху, який визрівав десятиліттями. Створення Центральної Ради 7 (20) березня 1917 року ознаменувало появу альтернативного центру влади, який швидко здобув довіру мільйонів. Голова УЦР Михайло Грушевський зумів перетворити цей орган із координаційного комітету на повноправний передпарламент. Масові маніфестації в Києві підтвердили готовність народу до радикальних політичних змін та автономії.

Еволюція революції продемонструвала гнучкість українських еліт у пошуках форм державного устрою. Шлях від автономістських вимог до повної незалежності Четвертого Універсалу засвідчив неможливість співіснування з імперським центром. Генеральний секретаріат на чолі з Володимиром Винниченком став першим модерним урядом, відповідальним за управління в хаосі війни. Попри зовнішній тиск

та ультиматуми, українська влада продовжувала системно розбудувати державні інституції.

Військовий аспект революції відіграв вирішальну роль у спробі захисту суверенітету, попри внутрішні дискусії щодо доцільності регулярної армії. Формування полків імені Богдана Хмельницького та Павла Полуботка свідчило про високий рівень національної свідомості серед військових. Михайло Ковальчук та інші дослідники підкреслюють, що оборона УНР від більшовицької навали наприкінці 1917 року була героїчним, хоч і недостатньо організованим актом самозахисту. Без належної мілітарної підтримки політичні декларації Центральної Ради залишалися вразливими перед грубою силою загарбників [3, с. 86].

Регіональний вимір революційних подій охоплював територію від Одеси до Чернігова, демонструючи соборницький характер руху. Зокрема, на півдні України активно працювали губернські з'їзди, а на Буковині восени 1918 року відбувалося становлення української влади всупереч претензіям сусідніх держав. Історія Холодноярської республіки як символ тривалого селянського опору доводить, що ідея незалежності була глибоко вкорінена в народній свідомості, а не лише в кабінетах політиків.

Геополітичний контекст Української революції визначався падінням великих імперій та формуванням нового світового порядку в Східній Європі. Спроби створення коаліцій, як-от польсько-український союз 1920 року, були зумовлені необхідністю протистояти червоному імперіалізму. Дослідник Ян Яцек Бруський розглядає цей союз як реальний, хоч і втрачений шанс на зміну балансу сил у регіоні. Поразка України у цій боротьбі мала катастрофічні наслідки не лише для українців, але й для стабільності всієї Європи в міжвоєнний період [5, с. 67].

Аналіз поразки Визвольних змагань вказує на фатальне поєднання зовнішньої агресії та внутрішнього розколу. Владислав Верстюк зазначає, що суперечність між національними та соціальними цілями дезорієтувала частину суспільства. Більшовицька пропаганда вміло експлуатувала гасла про землю, приховуючи свої окупаційні наміри. Однак термін «громадянська війна» є некоректним, оскільки основою конфлікту була збройна інтервенція Радянської Росії.

Досвід Західноукраїнської Народної Республіки додав революції суттєвий компонент правової традиції та високого рівня державної організації. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича акцентує увагу на тому, що ЗУНР продемонструвала зразок ефективного функціонування армії та адміністрації. Об'єднання УНР і ЗУНР в січні

1919 року стало актом великого історичного значення, який заперечив будь-які спроби поділу українських земель.

Сьогодні Українська революція 1917–1921 років сприймається як «лабораторія державності», де випробовувалися різні моделі політичного устрою. Учасники міжнародних конференцій наголошують, що цей період створив установчий міф сучасної України, наповнений героїзмом та трагізмом. Спадщина УНР, що зберігалася в еміграції та була передана незалежній Україні у 1992 році, підтверджує неперервність нашої державної традиції. Дослідження цього періоду продовжує залишатися актуальним завданням для деколонізації української історії та зміцнення національної ідентичності [2, с. 74].

Отже, Українська революція 1917–1921 років стала визначальним етапом модерного державотворення, що трансформував національну ідею в конкретні політичні форми. Попри військову поразку, вона створила прецедент тривалого існування незалежної України, що унеможливило повне поглинання нації імперським проектом.

Література:

1. Басара-Тилишак Г. Б., Скальський В. В. Міжнародна наукова конференція «Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921 рр.)». *Український історичний журнал*. 2017. № 3. С. 208–213.
2. Бевз Т. «Українська революція» у науковому дискурсі: суперечності оцінок і висновків. *Наукові записки*. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 5–6 (91–92). С. 68–80.
3. Верстюк В. Ф. Нариси історії української революції 1917–1921 років : у 2 кн. НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наукова думка, 2011. Кн. 1. 390 с.
4. Власюк С. О. Українська революція 1917–1921 рр. в державній політиці пам'яті сучасної України : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Нац. ун-т «Острозька академія». Острог, 2020. 256 с.
5. Литвин В. М. Українська революція 1917–1921 років і сучасність: незасвоєні уроки. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 9. С. 60–73.